

Mensen in de keten

EN VERDER

Van fatale omhelzing naar (keten)zorg
De batterij uit de kast
Het grootste voetbalfeest ter wereld
Werken in de chocoladesector
Activiteitenverslag 2020

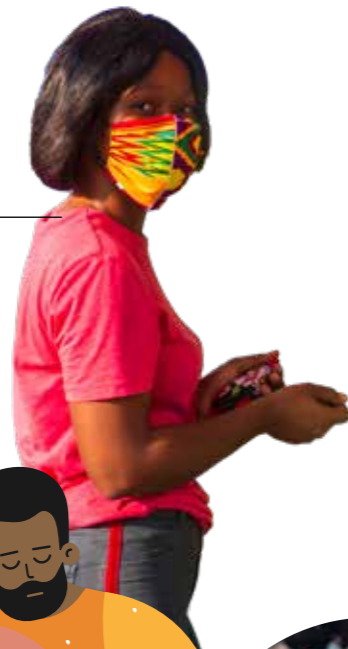
WSM
MACAZZINE

11 ACTIVITEITENVERSLAG 2020

9

KORTGEKNIPT

*Murielle Scherre van la fille d'O:
Wie het spel eerlijk speelt,
wordt gestraft!*

10

DOOR MIJN
OGEN

*Keo Samoeun
uit Cambodja*

28

BELGIË –
DOMINICAANSE
REPUBLIC

De chocoladesector

4

DOSSIER

*Ketenzorg zal mensenrechten en
milieu ten goede komen. Een essay
van journaliste Sarah Vandoorne.*

30

UIT DE KAST

De batterij

23

VIRTUEEL REISVERSLAG

WK Qatar '22: tegen welke prijs?

DE MENSEN IN DE KETEN

Beste lezer,

De sok aan je voet, de gsm in je tas of de chocolade in de voorraadkast. Ieder product is het resultaat van een productieketen. Voordat ze aan je voet terecht komt, gaat jouw sok door vele handen, én landen. Van de katoenboer in Oezbekistan, naar de spinner en verver in India, naar de arbeidster aan de breimachine, de naaister en de verpakker in Bangladesh ... Allemaal mensen, die moeten leven van hun job. Daar knelt de sok.

Kledingmerken besteden hun werk uit aan onderaannemers, die op hun beurt uitbesteden aan ... onderaannemers. De keten wordt een kluit. Arbeiders én leefmilieu de klos.

Bedrijven moeten weten welke weg hun producten afleggen. De kaarten moeten op tafel, voor iedere schakel in de keten. Iedere persoon die aan productie bijdraagt, moet dat op een gezonde en veilige manier kunnen doen. In ruil voor een loon dat toelaat om te leven. **Zorg dragen voor de mensen in de keten: ketenzorg.** (p. 4)

We staan niet alleen met onze oproep. Vakbonden, middenveldorganisaties en vele toonaangevende bedrijven roepen het met ons. Wie vandaag vrijwillig kiest voor *duurzaam*, wordt gestraft. Wie *snel* en *geld* verkiest boven *mens* en *milieu*, gaat vrijuit. (p.9)

Het is tijd voor een ommekeer. Want wie wil er nu een geurtje aan z'n sok, een ranzige smaak aan z'n chocolade (p. 28), kinderzweet aan de gsm-batterij (p. 30) of een zwarte rand aan het leukste voetbalfest ter wereld? (p. 23)

Vandaag is er een wet in de maak die ketenzorg verplicht maakt, zowel op nationaal als Europees vlak. Die wet zal mensenrechten en milieu ten goede komen. WSM kiest voor hoop. WSM kiest voor de mensen en de planeet. Dat die wet een keerpunt kan zijn, daarin geloven wij.

Welkom in het nieuwe WSM-magazine.

Bart Verstraeten,
Algemeen directeur WSM vzw

**MET ACTIVITEITEN-
VERSLAG 2020 OP P.11**

VAN FATALE OMHELZING NAAR (KETEN)ZORG

Nog één laatste omhelzing. Dat is het meeste wat de 1.138 arbeiders die het leven lieten toen Rana Plaza instortte nog konden verwachten. Hebben de kleren die we dragen, de elektronica die in onze broekzak zit of de tussendoortjes die we zo graag opsmikkelen die omhelzing op hun geweten? In gedachten keren we terug naar Bangladesh voor een relaas over menselijkheid en hoe die te bewaken in een wereld waar bedrijven arbeiders eerder als machine dan als persoon behandelen.

TEKST / Sarah Vandoorne – FOTO'S / Final embrace: Taslima Akhter, Sarah Vandoorne: Julie Scheurweghs

Ik werd er stil van. Muisstil. De foto zindert nog na in mijn hoofd. Een innige omhelzing, twee verloren levens. Het was 2014 toen ik het beeld zag hangen in de Gentse Sint-Pietersabdij. Ik was pas terug uit Bangladesh, mijn eerste en niet mijn enige reis naar de Zuid-Aziatische smeltkroes vol geuren, kleuren en kleren. Niet lang daarna wordt de context van die ene foto, 'Final Embrace', mijn ultieme drijfveer als journalist. Met mijn pen wil ik er mee voor zorgen dat rampen zoals Rana Plaza, een fabriekscomplex dat in 2013 als een

kaartenhuisje in elkaar stortte, nooit meer zouden voorvallen.

Afgelopen lente hoorde ik de foto graaf die het beeld gemaakt heeft voor het eerst spreken. Taslima Akhter, zo heet ze. Ze verblijft in Dhaka, de hoofdstad van Bangladesh, op luttele kilometers van de plek waar Rana Plaza ooit stond. En ze is boos. Akhter werkte niet enkel als fotograaf op de site, maar ook als vrijwilliger. Zeventien dagen lang hielp ze mee om mensen te redden en dierbaren te troosten. 'In al die jaren is er weinig veranderd in

de sector', vertelde Akhter. De huidige coronapandemie is onrechtvaardig, voegt ze daaraan toe, net zoals Rana Plaza. 'We zitten volop in een crisismoment, net als toen.'

Wat onderzoekers het meest choquerende na Rana Plaza is het feit dat verschillende arbeiders de onveilige situatie daags voor de instorting gemeld hadden. Toch werden ze gedwongen om het werk te hervatten. Ook daarin ziet Akhter parallellen met arbeiders die nu, zonder bescherming, aan de slag zijn in fabrieken.

'Wie denkt er aan de gezondheid van arbeiders?' Zelf hebben de luxe niet om zich daarom te bekommeren, duidt de fotograaf. 'Ze vechten al voor hun inkomen.'

Taslima Akhter is uitgesproken, spreekt snel en vlot, gedreven. En dan wordt ook zij stil. 'Merken zien arbeiders niet als mensen die hun eigen droom nastreven. Ze zien hen als machines die hen geld opleveren. Nu door corona zie ik hetzelfde. Na Rana Plaza zijn veel mensen op straat beland, net als nu. Arbeiders zien bedelen omdat ze niet anders kunnen? Dat kan ik niet aanzien.'

'IK WIL MIJN LEVEN TERUG'

'Tot op vandaag heb ik pijn. Ik kan niet meer werken.' Mahmudul Hasan Hridoy trekt zijn mondmasker recht. Hij lijkt het niet gewend om zijn verhaal te doen, komt haast verlegen over. Net daarin zit een deel van de kracht van zijn getuigenis. 'Mijn vrouw heeft mij verlaten na de ramp. Ik sta er alleen voor, samen met mijn twee kinderen. Ik kan terecht bij familie, maar moet bedelen om te overleven. We hebben geen inkomen sinds Rana Plaza. Sommigen noemen de ramp een "ongeluk", maar zo zie ik het niet. Die fabriek had tien verdiepingen maar was slechts vergund voor zes. Er was geen zuurstof tijdens de ramp, geen ruimte. Met zeventien collega's lagen we bedolven, ik ben de enige die het overleefd heeft. Mijn collega's zijn vermoord, zo simpel is het.'

Ik spreek niet rechtstreeks met Mahmudul, maar hoor zijn vooraf opgenomen getuigenis via een videoconferentie. Op dezelfde persbriefing kan ik Taslima Akhter spreken. De Amerikaanse arbeidsrechtenorgani-

satie Remake heeft hen uitgenodigd.

De woorden van Mahmudul voeren mij terug naar Savar, de buitenwijk van Dhaka waar Rana Plaza ooit stond. Drie jaar eerder had ik er afgesproken met Nulifar, net als Mahmudul een slachtoffer van de ramp. Jef Van Hecken, die lange tijd voor WSM in Bangladesh gewoond heeft, had de ontmoeting geregeld. Ik vraag mij nog steeds af of we er wel goed aan gedaan hebben om juist op die site af te spreken. Het had duidelijk al haar moed geveerd om tot daar te komen. 'Telkens ik hier sta, breekt mijn hart', vertelde de vrouw van intussen 32 jaar.

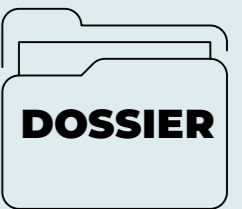
Net als Mahmudul heeft Nulifar twee kinderen voor wie ze nu nog amper kan zorgen. Net als Mahmudul heeft haar partner haar verlaten na de ramp, omdat hij niet om kon met de

gevolgen van het trauma. Ze heeft net zozeer chronische pijn, aan haar hoofd, been, rug, schouder en hand. Ze is evenzeer afhankelijk van familie, in haar geval haar zus, en voelt zich een last. 'Ik wil mijn leven terug van vroeger. Aan de toekomst durf ik niet te denken. Ik heb al zelfmoord overwogen, maar ik durf het niet.'

Die avond keerde ik terug naar mijn naar Bengalese normen zeer luxe hotelkamer en ben ik in tranen uitgebarsten.

DE ROARING TWENTIES ROEREN ZICH

Het is niet toevallig dat ik net nu in gedachten verzonken geraak en terugblik op reportages die mij bij de keel gegrepen hebben. Ook ik wil zoetjesaan "mijn leven terug". De coronacrisis heeft er ingehakt. We zijn op een scharniermoment aange-

>>

'Als het systeem niet meer functioneert, hebben we doelgericht beleid nodig om het te repareren. Het is met andere woorden aan de overheid om deze roaring twenties in toom te houden. Niet door de mondkemperplicht langer dan nodig aan te houden, maar door de zorg die we zo opgehemeld hebben de afgelopen maanden een rode draad te maken in het beleid.'

>>

komen in de recente geschiedenis. Een moment voor bezinning, voor reflectie. Voor tranen – er is niks mis met dat toe te geven – maar ook voor relativiseringsvermogen, hoop en geluk. Het is een moment om ons te verheugen dat wij wel snel (nuja, snel) ingeënt kunnen worden tegen corona, en te betreuren dat anderen aan de andere kant van de wereld minder toegang hebben tot vaccins.

Als ik deze letters op papier zet, heb ik pas mijn eerste uitnodiging voor een prik ontvangen. Waar de wereld heen gaat na dit vaccin, blijft ook voor mij, ondanks alle analyses die ik las en zelf schreef, een raadsel. Houden we vast aan de verstilling die we intussen gewoon zijn? Schuilen de roaring twenties werkelijk om de hoek? En hoe zullen we in de toekomst terugkijken op deze jaren twintig? Zien we het als een moment om te genieten van de vrijheid die we heroverd hebben en de kleine gelukjes die dat met zich meebrengt – een handdruk en een knuffel, een familiereünie, een tot driemaal toe uitgestelde babyborrel?

Of wordt het een viering van plat consumentisme om die vrijheid in te vullen, zoals het economisch systeem ons dat voorschrijft?

Ik hoop op een waar volksfeest, dat zeker, maar wel eentje waarin we bedachtzaam blijven, zodat we niet alles vergeten wat we de afgelopen maanden geleerd hebben – dat we heus niet zoveel spullen nodig hebben, in onze kleerkast of in ons leven. Om werkelijk te genieten, hebben we vooral mensen nodig. Menselijkheid. Liefde.

LIEFDE DUURT HET LANGST

Zelf heb ik veel tijd gekregen om te lezen en na te denken in deze periode – over het onderwerp waar ik sinds jaar en dag over schrijf en alle ketens die net zoals de textielindustrie gestoeld zijn op verstoorde handels-evenwichten. Ik verslond boeken vol postkoloniale kritiek net voor en zeker ook na de dood van George Floyd. Dat pareerde ik met bedenkingen bij ons kapitalistisch systeem in zowel de bekende ontstaansgeschiedenis Sapiens van Yuval Noah Harari als in Stitched Up, een boek over (on)duurzame kleding van de Britse Tansy Hoskins uit 2014, waarvan er binnenkort een heruitgave uitkomt. En ik ben vast niet de enige die zichzelf meer dan ooit als boekenwurm omschrijft.

De afgelopen jaren is er – voornamelijk in het Engels – best veel nieuwe lectuur over duurzame kleding uitgekomen. Loved Clothes Last

van Orsola de Castro bijvoorbeeld, vrij te vertalen als: geliefde kleren leven langer. In een van de vele Instagram Live-sessies waar zij aantrad, zei De Castro dat deze coronacrisis net als Rana Plaza een Eureka-moment was. Een moment waarop duidelijk wordt hoe scheef het systeem in elkaar zit en hoe noodzakelijk het is om de macht te herverdelen. Daar ben ik het roerend mee eens.

Temidden van de crisis hebben duizenden merken hun bestellingen (hun beloftes!) in kledingproducerende landen laten vallen, met alle gevolgen van dien: één op de tien kledingarbeidsters is werkloos en lijdt honger. Miljoenen lopen het risico om ontslagen te worden. Evenzoveel mensen ontvangen al maandenlang geen (volledig) loon. Meer dan ooit klonken de duurzaamheidslogos hol. Pijnlijk duidelijk werd het dat duurzame mode om zoveel meer gaat dan gerecycleerd polyester of biologisch katoen, stofkeuzes waar grote kledingketens maar al te graag mee uitpakken.

Duurzaamheid moet duurzaam zijn. En elk systeem dat mensen uitbuit op basis van eenzijdige handelsrelaties, is geen duurzaam systeem. Al zeker niet als die relaties nog het best omschreven kunnen worden als een postkoloniale haat-liefdeverhouding, waarbij mensen toch houden van hun job, terwijl de arbeidsomstandigheden niet om over naar huis te schrijven zijn. En dus begint duurzaamheid pas wanneer het huidige economische systeem eindigt. Alleen is dat, helaas, nog niet voor morgen.

TIJD VOOR ZORG

De slinger is doorgeslagen, daar zijn u en ik het vast met elkaar over eens. Maar hoe draaien we die terug? Hoe houden we een allesoverheersend systeem in toom? Dat is eerder voer voor filosofen en verlichte economen dan journalisten, dus val ik terug op het advies van (onder meer) de bewegingsmedewerkers die dit magazine bij elkaar geschreven hebben. Als het systeem niet meer functioneert, hebben we doelgericht beleid nodig om het te repareren. Het is met andere woorden aan de overheid om deze roaring twenties in toom te houden. Niet door de mondkemperplicht langer dan nodig aan te houden, maar door de zorg die we zo opgehemeld hebben de afgelopen maanden een rode draad te maken in het beleid.

Op dit eigenste moment is er wetgeving in de maak omtrent "ketenzorg", zowel op nationaal als Europees vlak. "Keten" verwijst naar de sociale en ecologische impact van toeleveringsketens, zoals de weg die textiel, cacao of lithiumbatterijen afleggen voor ze in onze kast, maag of elektronica terechtkomen. "Zorg" is een ander paar mouwen. De weg die die producten afleggen, is zonder meer zorgwekkend. Door middel van ketenzorg zullen bedrijven verantwoordelijk zijn voor de producten die zij verkopen en (laten) produceren doorheen de hele keten. Niet enkel in eigen land, maar ook aan de andere kant van de wereld. Niet enkel in de eigen achtertuin, maar ook in de achter-achtertuin van onderaannemers waarvan bedrijven al te vaak beweren dat ze niet eens weten dat ze daarmee samenwerken. Dat laatste is in veel gevallen niet eens een leugen – wat het nog zorgwekkender maakt.

Na Rana Plaza gingen onderzoekers op zoek naar bewijzen tussen het puin. Ze vonden er labels van merken die er niet van op de hoogte waren dat ze in juist die fabriek produceerden. Dat dat problematisch is, is duidelijk: als mensen als Mahmudul en Nulifar niet eens erkend worden door de bedrijven voor wie ze spullen ineensteken, in hoeverre zijn ze dan beschermd? Het antwoord op die vraag kennen we, gezien de voorgeschiedenis, helaas al. Veel en veel te weinig.

Als we zowel Rana Plaza als corona omschrijven als "tipping points", als momenten in de geschiedenis waarop we doorhebben dat er iets moet en zal veranderen, wat

betekent de implementatie van zo'n wetgeving dan? Een keerpunt, een historisch kader waar niet aan te tippen valt? Of is het de zoveelste maatregel die genomen is met een postkoloniale bril stevig op de neus, waarbij structurele verandering beoogd wordt maar er in de praktijk te weinig verandert?

Ook dat is een vraag voor de toekomst, een analyse voor de historici van morgen. Maar laat die tijdlijn ons niet ontmoedigen. De toekomst, die begint wel degelijk vandaag. Kleine en grote spelers boeken steeds meer vooruitgang. De Sustainable Development Goals zijn niet meer weg te denken uit beleidskaders en merkstrategieën. De roep om duurzaamheid zit tegenwoordig in elke reclamespot. Ik kan daar heel cynisch van worden, maar ook erg hoopvol.

Vandaag kies ik voor hoopvol. Een langverwachte mijlpaal, een wetgeving waar zwaar om gestreden en gezaagd is, is effectief in de maak. De gevolgen zijn nog niet te overzien, maar dat het de mensenrechten ten goede zal komen, daar houd ik me aan vast. Miljoenen arbeiders, in welke sector op welke plek ter wereld dan ook, verdienen beter. Miljarden mensen verdienen beter.

Sarah Vandoorne schrijft als freelance journalist over de textielindustrie. Dat doet ze onder andere als MO*medewerker. Duurzaamheid is haar stokpaardje, maar meestal schrijft ze over onrecht en (on)macht, van katoenplantage tot kleerkast. Eerder maakte ze reportages in Bangladesh, Indonesië en Marokko. Eens de coronacrisis helemaal voorbij is, wil ze naar India.

KORT GEKNIPT

TEKST / Mia Vandenberghe, Katrien Liebaut – FOTO / la fille d'O

1 OKTOBER: INTERNATIONALE DAG VAN DE OUDEREN

OKRA roept farma én de regering op het matje!

Grote farmabedrijven incasseren immense winsten op covid-vaccins, maar weigeren hun kennis te delen zodat deze vaccins in heel de wereld beschikbaar worden. **Onze regering kijkt de andere kant op** en is tegen het tijdelijk opheffen van patenten op vaccins en geneesmiddelen tegen Covid-19. Farma en regering kiezen daarmee voor winst boven mensenlevens.

OKRA roept hen op het matje! Farma en regering, neem jullie verantwoordelijkheid op en stel alles in het werk in de strijd tegen Covid-19:

// hef de patenten op covid-vaccins en -geneesmiddelen tijdelijk op.

// deel de opgebouwde kennis over covid-vaccins.

Het zijn noodzakelijke stappen om covid-vaccins en -geneesmiddelen massaal en goedkoper te kunnen produceren. Want iedereen in de wereld verdient bescherming tegen Covid-19. En niemand is veilig tot iedereen veilig is!

Laat ook jouw stem horen en onderteken op 1 oktober mee de brief op www.okra.be. Op 2 oktober om middernacht, bij het afsluiten van de Internationale Dag van de Ouderen, sturen we de brief met deze oproep en de vraag voor een gesprek aan onze **eerste minister Alexander De Croo** en aan de **directeuren** van de vestigingen van

Pfizer, Johnson&Johnson en **AstraZeneca** in België.

Gezondheid is een mensenrecht en Covid-19 kunnen we alleen verslaan door internationale samenwerking. Voor deze actie werkt OKRA samen met WSM en CM.

LEESTIP

JASON HICKEL MINDER IS MEER

Een goed leven voor iedereen op deze planeet kan er pas komen als we erkennen dat eeuwige groei het probleem is, zegt economisch antropoloog Jason Hickel in zijn nieuwste boek. Willen we de planeet leefbaar houden, dan is een radicaal andere economie nodig. Daarvoor zijn ingrijpende maatregelen nodig. Technologische innovaties zijn belangrijk en een ander en duurzaam economisch systeem is nodig, maar de grootste uitdaging ligt op het vlak van de politiek.

De meerderheid van mensen staat niet afkerig tegenover zo'n ommezwaai. De moeilijkheid is dat we een overheid nodig hebben die resoluut kiest voor het algemeen belang op lange termijn. Alleen door sterke coalities te bouwen, ook over grenzen heen, kunnen sociale bewegingen de nodige druk op de ketel zetten om dat te bereiken. Geen sinecure, maar als we er niet in slagen, stevenen we linea recta op onze ondergang af.

Jason Hickel. Minder is meer – Hoe degrowth de wereld zal redden, EPO, Berchem, 273 pp. ISBN 978 94 6267 281 9

IN JE AGENDA

- > **1/10**
Internationale Dag van de Ouderen
- > **7/10**
Werelddag voor Waardig Werk
- > **6-16/10**
Week van de Fairtrade
- > **17/10**
Internationale Dag voor de Strijd tegen Armoede

WAAROM DE WERELDDAG TEGEN KINDERARBEID OP 12 JUNI MEER DAN NOODZAKELIJK WAS, EN DAT OOK IN DE TOEKOMST ZO BLIJFT.

Het is een pijnlijke paradox: voor het eerst in de geschiedenis is er een wereldwijd engagement om kinderarbeid te bannen en toch komt het massaal voor. Tot in onze winkelkar. Bij de kleren die we dragen en de chocolade die we eten. Daarom is en blijft de Werelddag tegen Kinderarbeid op 12 juni absoluut noodzakelijk. Meer dan ooit, want de pandemie dreigt de klok twintig jaar terug te draaien. WSM-collega Santiago Fischer, Laura Eliaerts (ACV-CSC International), Bart Van Besien (Oxfam België) en Koen Van Troos (Fairtrade Belgium) publiceerden een opinie in Knack.be.

Je kan hun opiniestuk lezen via www.wsm.be of via deze QR-code.

DE VISIE VAN MURIELLE SCHERRE, DUURZAAM ONDERNEEMSTER EN FAN VAN SCHONE KLEREN

WIE HET SPEL EERLIJK SPEELT, WORDT GESTRAFT

Waar zijn we mee bezig dat er een strijd moet gevoerd worden voor een leefbaar loon? Dat als een kledingarbeidster een hoger loon vraagt, ze het risico loopt dat de fabriek uit haar land wegtrekt? Een hoger loon is nodig, maar het is niet meer dan een correctie op een systeem dat niet deugt. Wij tolereren het en motiveren het door fast fashion te blijven kopen. Zo houden we het systeem in stand.

Wat kunnen we eraan doen? In je eentje staan roepen, heeft geen zin. Toch hebben we meer impact dan we denken, de alternatieven zijn er. We hebben echt al die spullen niet nodig. Laten we dus wegblijven van de grote modeketens en hun fast fashion. Geld is de enige taal die zij spreken.

Wat we nog kunnen doen: weer voeling krijgen met wat er op ons bord ligt en in onze kleerkast hangt. Inzien dat we met elkaar verbonden zijn. Tussen de maker van onze kleding en de consument is er veel ruis. Als we de stikster van dat T-shirt van twee euro zouden ontmoeten, zouden we niet meer zo blij zijn met dat T-shirt. Van elk onderdeel van mijn lingerie weet ik waar het vandaan komt: van elke stof, elk haakje of lintje ken ik de oorsprong. Dat maakt dat ik 's avonds met een gerust gemoed kan gaan slapen. Het maakt ook dat ik er vijftien jaar over heb gedaan om break-even te draaien. Wie duurzaam handelt, heeft meer kosten. Terwijl mensen uitbuiten niet strafbaar is.

En daar wringt het schoentje. Als je het spel eerlijk speelt, word je gestraft. Met valsspelen verdien je veel geld. Dat kan toch niet? Een grondige switch is nodig. Duurzaam ondernemen is op een respectvolle manier omgaan met alles en iedereen die betrokken is bij je product. Niet alleen de mensen, ook de omgeving, het klimaat, de grondstoffen ... Het is nadenken over de lange termijn.

Het is tijd dat België en de Europese Unie wetten aannemen die bedrijven verplichten om duurzaam en eerlijk te produceren. Met respect voor mens en planeet in heel hun toeleveringsketen. Sterker nog: duurzaam ondernemen moet lucratief worden en dus interessanter dan het omgekeerde. Dat moet de norm worden.

*Murielle Scherre is de drijvende kracht achter het Belgisch linnenmerk **la fille d'O**. Ontwerpen gebeurt in Gent, de stoffen komen uit Deinze en de productie gebeurt in Wevelgem en Kemmel.*

FOTO / la fille d'O

Fashionchecker.org

Met een leefbaar loon betaal je een dak boven je hoofd, gezonde voeding en kleding, transport, gezondheidszorg en onderwijs. En je kan wat sparen voor noodgevallen. Minimumlonen in de kledingsector liggen vaak lager dan leefbare lonen. Dat is zo in Azië. En ja, ook in Oost-Europa is dat het geval. Ben jij benieuwd of je lievelingsmerk haar arbeiders een leefbaar loon uitbetaalt? Wil je weten of dat merk inzicht geeft in de productieketen?

De website fashionchecker.org verschaft jou die info in enkele muisklikken. Waarom Fashion Checker? In de globale kledingindustrie werken naar schatting 60 miljoen mensen. Een meerderheid daarvan ontvangt geen leefbaar loon, werkt onmenselijk veel uren om toch genoeg te verdienen of moet meerdere jobs met elkaar combineren om aan armoede te ontsnappen. Niet tevreden over wat je ziet? Laat het de merken weten. We laten het stormen op Twitter!

PUTTING A
SPOTLIGHT ON
EXPLOITATION

fashionchecker.org

KEOKEO SAMOEUN (35)
IS NAAISTER IN EEN
KLEDINGFABRIEK
IN PHNOM PENH,
CAMBODJA

'Ik werk in de fabriek sinds mijn zestiende. Als alleenstaande ben ik de enige kostwinner. Ik heb mijn job nodig om voor mijn twee kinderen te zorgen. Ik wil dat zij kunnen studeren. Ik werk op de afdeling *mannenhemden*, maar we maken ook truien, jassen en kinderjurken. We werken voor Lacoste, Next en M&S.

Vóór de pandemie ging het goed. Het minimumloon steeg naar 190 dollar per maand. Ik draaide veel overuren. Als het goed ging verdiende ik soms tot 400 dollar per maand. Nu kunnen we nauwelijks nog overwerk doen. Dat is een probleem, want ik moet wel nog steeds evenveel uitgeven.

Vorig jaar sloot mijn fabriek twee keer de deuren. De eerste keer kregen we 60 procent van het minimumloon. Bij de tweede schorsing kregen we nog maar 70 dollar. Dat was zwaar. Vele collega's werkten toen als straatverkoper. Ik kon een tijd in een andere fabriek terecht.

De vakbond biedt steun. Ze doneren ook voedsel. Waarom ik actief ben voor de vakbond? Ik zag dat de bond altijd bemiddelt bij problemen op de werkvloer. Maar het is moeilijk om mensen te overtuigen zich aan te sluiten. Ze zijn bang dat fabrieken bankroet gaan. *Wat moeten we met de vakbond, als de fabriek dichtgaat?*

Ik hoop dat kledingmerken weer meer bestellingen plaatsen in Cambodja. Dan hoeven wij niet langer bang te zijn dat onze fabriek moet sluiten. De kleren die ik naai gaan ook naar Europa. Ik hoop dat de mensen daar de merken onder druk kunnen zetten, zodat zij Cambodja niet laten vallen.'

Journalist Ate Hoekstra interviewde Samoeun in het najaar van 2020

FOTO / Enric Catalá

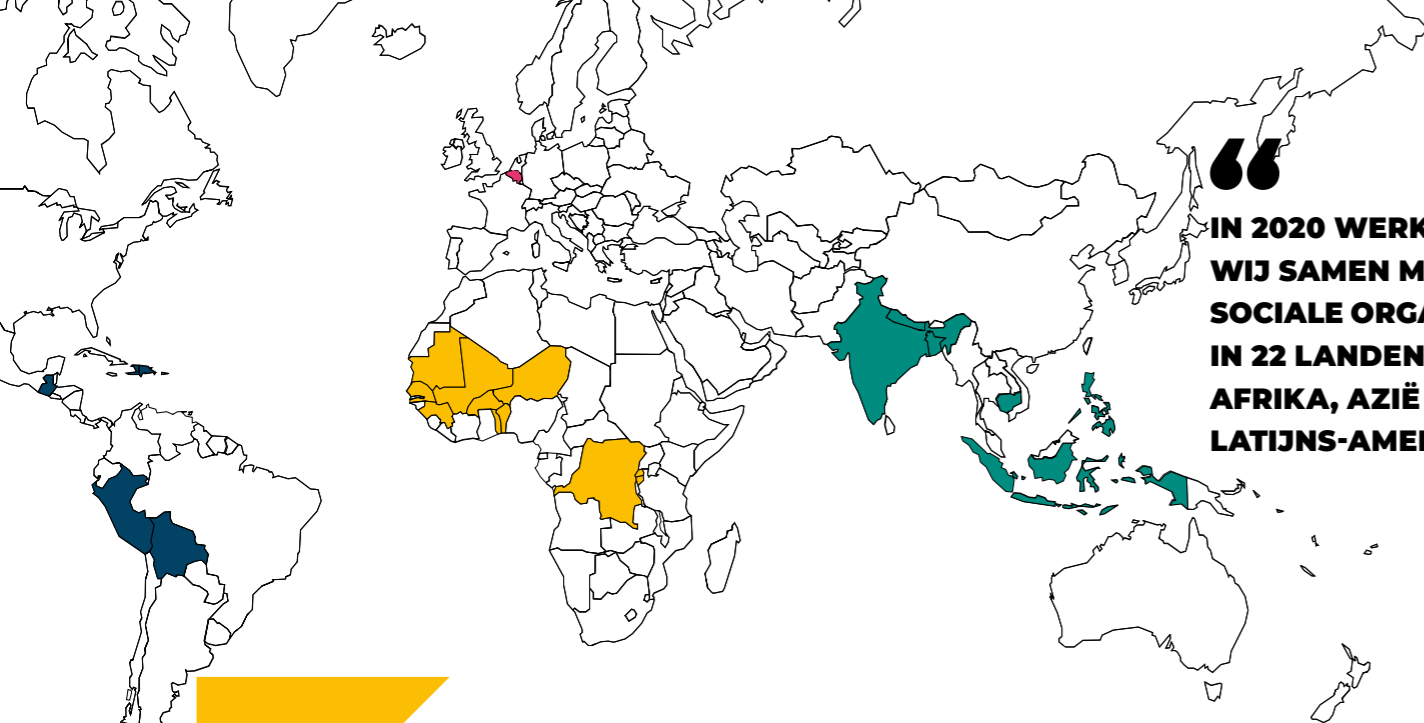
2020, EEN MOMENTOPNAME

Een jaarverslag is een momentopname. Een deel van een puzzel die stap voor stap gelegd wordt. Het geheel wordt pas goed zichtbaar na verloop van tijd en vanop afstand. Zeker is dat de puzzel nooit af zal zijn: wie timmert aan een inclusieve duurzame samenleving, komt onvermijdelijk bij internationale samenwerking uit. We zijn immers meer en meer verbonden. Welkom in het WSM-activiteitenverslag 2020.

WSM
We Social Movements

TEKSTEN / Nancy Govaerts / Mia Vandenberghe / Jennifer Van Driessche / Katrien Liebaut
FOTO'S / WSM / Shutterstock

“
**IN 2020 WERKTEN
 WIJ SAMEN MET 86
 SOCIALE ORGANISATIES
 IN 22 LANDE IN
 AFRIKA, AZIË EN
 LATIJNS-AMERIKA.**

2020 IN CIJFERS

Naar jaarlijkse gewoonte bezorgen wij jou een overzicht van onze cijfers. We zijn dat verplicht aan onze donateurs. Maar we doen dat ook graag. Omdat we transparantie belangrijk vinden en omdat we zo kunnen tonen dat onze financiële middelen correct en omzichtig beheerd worden.

DE INKOMSTEN

Overheidssubsidies: 6.735.622 euro

Voor al onze subsidies keurden de federale en andere overheden vooraf een zorgvuldig uitgestippeld meerjarenplan goed. In deze plannen staan al onze activiteiten en te behalen resultaten duidelijk omschreven. Jaarlijks verantwoorden wij iedere euro die we ontvangen bij de overheid. 2020 was jaar vier van ons federale meerjarenprogramma. Dat startte in 2017 en loopt tot en met 2021.

Onze overheidsmiddelen in detail

// Federale overheidssubsidies: 6.088.139 euro

// Subsidies van regionale overheden (gemeentes, steden, provincies, gewesten en tewerkstellingsubsidies): 647.483 euro

Andere inkomsten: 3.112.418 euro

Tegenover de overheidsmiddelen moet onze organisatie een percentage aan eigen inkomsten garanderen.

Daarnaast voeren we een aantal van onze projecten uit met uitsluitend eigen middelen. Naast onze subsidies trachten wij daarom zo veel mogelijk middelen te verzamelen uit andere inkomstenbronnen. Zo blijven we gezond en onafhankelijk. In 2020 slaagden we erin om bijna 32 procent aan eigen inkomsten te genereren.

Onze eigen middelen in detail

Inkomsten uit giften en verkoop: 432.736 euro

Bedankt voor jouw trouwe steun. Samen met 2.118 particulieren en 192 organisaties schonk u 432.736 euro.

Meerjaren- overeenkomsten: 2.573.561 euro

We kunnen ook rekenen op middelen uit meerjaren-overeenkomsten met 41 partners binnen en buiten de christelijke arbeidersbeweging. WSM ontving middelen uit overeenkomsten met:
 // ACV, CM, Femma, kwb, KAJ, beweging. net, MOC, BRS en vdk bank en andere: goed voor 1.369.802 euro
 // Fondsen en vakbondscentrales, regi-

onale gezondheidsfondsen, regionale deelorganisaties: 1.031.125 euro

// 11.11.11, Vlaamse Koepel van

Noord-Zuidorganisaties: 152.349 euro

// CNCD/WBI, de Franstalige Koepel voor

Noord-Zuidorganisaties: 20.285 euro

Een overzicht van al onze structurele partners vind je op onze website wsm.be

Bedankt!

DE UITGAVEN

Samenwerkingen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika: 6.855.757 euro

Met dit bedrag, goed voor 72 procent van het totaal, werken wij samen met 86 sociale organisaties zoals vakbonden, mutualiteiten, vrouwen- en jongerengroepen in 22 landen aan meer waardig werk en sociale bescherming. Een deel van die middelen gaat naar thematische samenwerkingen tussen verschillende organisaties, in het kader

van het internationale netwerk voor sociale beschermingsrechten, kortweg INSPIR.

Samen achter de visie van WSM: 1.648.931 euro

Waardig werk en sociale bescherming zijn de sleutels om armoede op een duurzame manier te beëindigen. Dat is onze visie en daarvan willen wij zo veel mogelijk mensen overtuigen, zowel in België als bij een aantal internationale instellingen. We doen dat via sensibilisering, vorming en politiek werk.

Kwaliteitsgarantie en transparantie van onze werking: 856.670 euro

Kwaliteit, transparantie en een correcte communicatie zijn voor ons belangrijke prioriteiten. In 2020 besteedden wij negen procent van onze middelen aan het algemeen beheer van onze organisatie. Hieronder valt onder meer de financiële dienst, het personeelsbeleid, een permanente kwaliteitsondersteuning en de algemene coördinatie. Samen garanderen zij de kwaliteit van ons werk.

Verzekeren van de middelen: 206.312 euro

Wij besteedden twee procent van onze middelen aan de fondsenwerving bij onze structurele en particuliere donateurs. Hiermee werkten we nieuwe acties uit en garandeerden wij een kwalitatieve verslaggeving aan al onze donateurs.

DE RESULTATEN

Door de Covid-19-pandemie liepen bepaalde geplande activiteiten bij onze partners in de continenten vertraging op. Dat had een daling van de uitgaven tot gevolg. Ook in België konden de activiteiten vanaf de maand maart niet langer op de normale manier doorgaan. Uitwisselingen, leermomenten, seminars, communicatie en ontmoetingen verliepen noodgedwongen digitaal. Het voorbije jaar gingen er iets minder door WSM verzamelde eigen middelen naar de continenten. Dat kwam enerzijds door de hierboven al vernoemde vertraging in de uitvoering van de activiteiten, anderzijds eindigden in de loop van het jaar een aantal kleinere initiatieven, zoals de afgeronde studie in Centraal Afrika. Bij de Schone Kleren Campagne liep een EU-programma wat vertraging op. Dit alles vertaalde zich in een daling van de totale uitgaven van zes procent, ten opzichte van het jaar 2019.

De totale inkomsten lagen in 2020 anderhalf procent lager dan in 2019. De federale subsidies daalden licht. Maar het globale overheidsbudget was tijdens dit vierde jaar van ons vijfjarenprogramma nagenoeg gelijk aan dat van 2019: een gevolg van de start van twee EU-programma's in Senegal en Nepal én een éénmalig speciaal Covid-19-programma van Brussels International in India. De inkomsten uit structurele overeenkomsten lagen, mits een lichte daling, in lijn met het vooropgestelde budget.

Ondanks de crisis konden we blijven rekenen op de solidariteit van onze individuele donateurs en die van vele steden en gemeenten. Zo behaalden we het gewenste bedrag aan giften én ontvingen we een gewaardeerd legaat. Jullie vrijgevigheid maakte de financiering van extra Covid-19-gerelateerde initiatieven mee mogelijk.

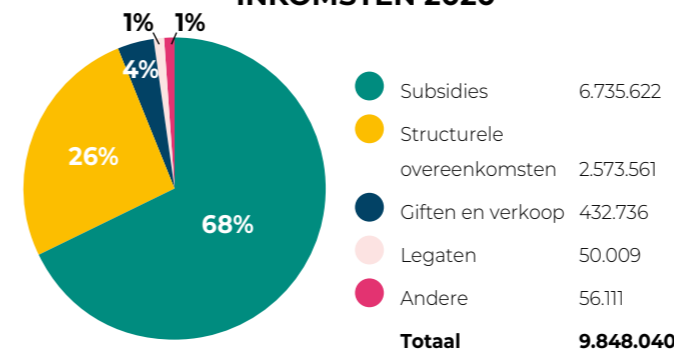
WSM sloot het boekjaar 2020 beter af dan verwacht met een positief resultaat van 280.369 euro. Dit resultaat versterkt het overgedragen positief resultaat. In 2021 verwachten wij, als gevolg van de Covid-19-pandemie, iets minder niet subsidie-gerelateerde inkomsten. Het positieve resultaat van 2020 zal onze partners in de continenten in 2021 in staat stellen de volledige programma's uit te voeren en eventueel extra activiteiten te voorzien voor mensen in een zeer kwetsbare situatie. Die groep dreigt helaas groter te worden, aangezien de economische gevolgen van de pandemie nog vele jaren dreigen aan te slepen. *We laten niemand achter.*

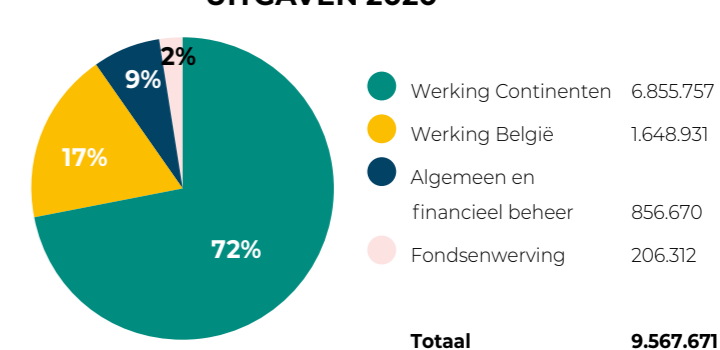
WSM is lid van de VEF, de Vereniging voor Ethiek in de Fondsenwerving.

De Vereniging voor Ethiek in de Fondsenwerving waarborgt de morele kwaliteit van fondsenwerving en de doorzichtigheid van de rekeningen van haar leden. Ze controleert of een organisatie haar middelen verwerft op een ethisch verantwoorde manier. Jaarlijks voert de VEF een controle uit op de cijfers van haar leden. Ook in 2020 haalden wij een goed resultaat bij de VEF-controle.

INKOMSTEN 2020

UITGAVEN 2020

Aanvankelijk leek de pandemie ons vleugellam te maken, maar gaandeweg kwamen veel creativiteit en een grote wendbaarheid naar boven. Activiteiten werden uitgesteld, acties coronaproof gemaakt. Digitaal werd het sleutelwoord ... Ondertussen sijpelde het inzicht dat sociale bescherming wel degelijk werkt, langzaam maar zeker tot in zowat elke huiskamer door.

BELGIË

“

'We hadden het event Face2Face via onze nieuwsbrief en Facebook aangekondigd. Zelf was ik er ook bij, uit interesse in het thema, maar ook met het oog op een artikel in ons Puls Magazine. Het duurzaam ondernemersverhaal van Murielle Scherre is een heel concrete insteek van een bedrijf bij ons, dat Schone Kleren meteen dichterbij onze lezers brengt.'

Jan Deceuninck, ACV PULS

De coronacrisis leidde in heel de wereld tot de grootste mobilisatie van sociale beschermingsmaatregelen ooit. Te recht. Want uitzonderlijke tijden vragen uitzonderlijke maatregelen. Sociale bescherming garandeert ieders welzijn en is dus goed voor heel de samenleving. We zijn uiteindelijk maar zo veilig als de meest kwetsbaren onder ons.

Toch kunnen we er niet naast kijken dat de pandemie de sociale beschermingskloof heeft vergroot: meer dan ooit vallen mensen uit de boot. Miljoenen mensen verloren hun job en dus hun inkomen, heel vaak zonder vervangingsinkomen. Miljoenen mensen werden ziek en konden niet naar de dokter. Slechts 47 procent van de wereldbevolking is echt gedekt door ten minste één sociale beschermingsuitkering, berekende de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Bij kinderen is dat slechts één op de vier.

Dat cijfer raakt ons, want ons lot is verbonden aan dat van mensen aan de andere kant van de wereld. *We are connected.* Twee voorbeelden.

De impact van de pandemie op de kledingindustrie - en dus op de miljoenen kledingarbeiders die onze kleding maken. Kledingmerken annuleerden hun bestellingen massaal, waardoor kledingarbeiders op straat kwamen te staan. Een wet op ketenzorg dringt zich op. Dat besef veroverde ook de politieke wereld. Het komt er op aan dat de wet die in de maak is, uiteindelijk écht een verschil zal maken voor de werknemers in die keten. Hier blijven we aan werken met ACV en diverse centrales.

De ongelijke verdeling van de wapens in de strijd tegen Covid-19. In 2020 zagen we westerse landen alles op alles zetten om vaccins te bemachtigen voor hun bevolking. Gemakshalve werd de fundamentele kwestie van ongelijke verdeling van vaccins en geneesmiddelen in de wereld aan de kant geschoven. Kortzichtig, want veilig zijn we pas als iedereen in heel de wereld veilig is. Een virus - en zijn vele mogelijke varianten - kent geen nationale grenzen. In 2020 sprong WSM samen met vele partnerorganisaties op de kar om wereldwijde toegang tot vaccins en geneesmiddelen tegen Covid-19 te bepleiten. We traden onder meer toe tot het Europees Burgerinitiatief *No profit on pandemic*. Sindsdien werken we hier actief rond samen met CM, ACV, OKRA en beweging.net.

GROEIEND INZICHT

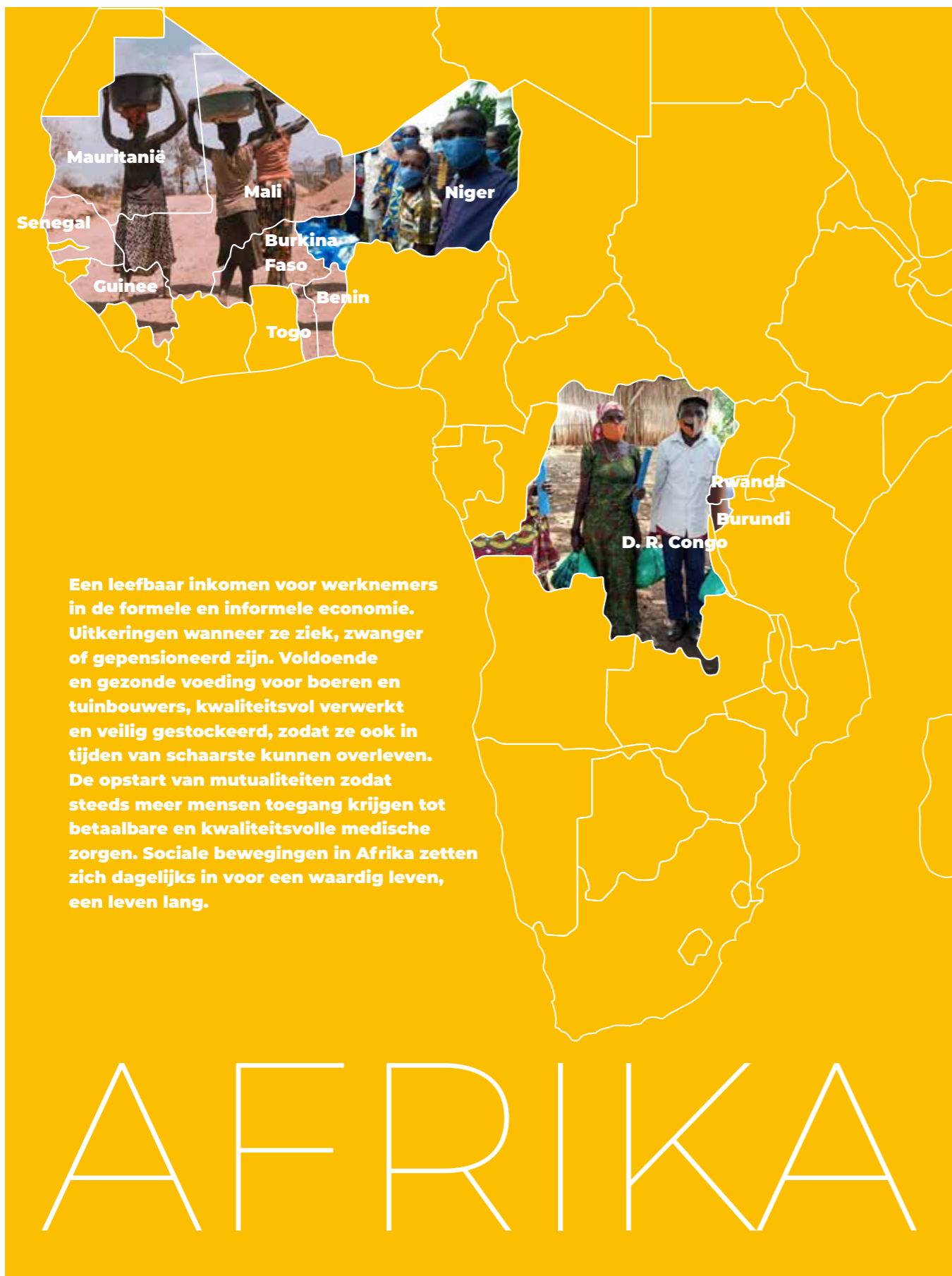
Wat we leren - of eerder: nog maar eens bevestigd zien - is dat samenwerking tussen sociale bewegingen, over grenzen heen, alle betrokkenen sterker maakt. Dat inzicht groeit ook bij de organisaties waar WSM in België mee samenwerkt. Krachtige sociale bewegingen zijn de motor van verandering: ze zetten druk op de politiek of nemen zelf initiatieven.

In 2020 zorgden we voor bijkomende financiële middelen voor partnerorganisaties om Covid-19 te bestrijden. Verder verfijnden we de doelstellingen rond internationaliseren, legden we actief de link van waardig werk en sociale bescherming naar klimaat, startten we reflecties rond dekoloniseren en maakten we volop plannen voor de toekomst.

BELGIË IN CIJFERS

De Week van de Fair Trade (oktober) bood het kader voor acties voor een leefbaar loon voor kledingarbeiders. Tijdens **vier** acties informeerden we meer dan **1.000** studenten en docenten. Facebookevent Face2Face (29/10 - **85** deelnemers live) bracht Athit Kong, vakbondsman uit Cambodja en duurzaam ondernemer Murielle Scherre samen met Sara Ceustermans van de Schone Kleren Campagne. Te herbekijken op wsm.be. Met de actie #PayYourWorkers - een fresco in de Brusselse Nieuwstraat (18/11) en een digitale actie op Black Friday (26/11) - kwamen we opnieuw op voor leefbare lonen voor kledingarbeiders, ook tijdens de pandemie. Tijdens Inspiration Day (26/11 - **40** deelnemers) vernamen kledingbedrijven in België hoe ze de impact van Covid-19 op de kledingarbeiders kunnen beperken. De brochure 'Klimaat in nood', oplossingen die mens en werknemer centraal stellen', legt de focus op acties voor een sociaal rechtvaardige transitie. Je vindt de brochure op de website. We konden rekenen op de financiële steun van **2.118** individuele schenkers, **192** lokale organisaties, **47** steden en gemeenten en **drie** provincies.

Een leefbaar inkomen voor werknemers in de formele en informele economie. Uitkeringen wanneer ze ziek, zwanger of gepensioneerd zijn. Voldoende en gezonde voeding voor boeren en tuinbouwers, kwaliteitsvol verwerkt en veilig gestockeerd, zodat ze ook in tijden van schaarste kunnen overleven. De opstart van mutualiteiten zodat steeds meer mensen toegang krijgen tot betaalbare en kwaliteitsvolle medische zorgen. Sociale bewegingen in Afrika zetten zich dagelijks in voor een waardig leven, een leven lang.

“

'Dit virus zal ons uithongeren voordat het ons ziek maakt.'

(Micah Olywangu, taxichauffeur in Nairobi, Kenia. Uit oxfam rapport - Shelter from the storm. The global need for universal social protection in times of Covid-19)

2020 was een bijzonder moeilijk jaar. Eentje voor de geschiedenisboeken. We zagen ons verplicht thuis te blijven. In het beste geval bleven we aan het werk. En wie zijn zaak moest sluiten kreeg compensaties. We leerden 'dansen' met het virus, terwijl golven mekaar opvolgden. Intussen werd haastig werk gemaakt van vaccins zodat we zo snel mogelijk zouden kunnen terugkeren naar het 'rijk van de vrijheid'. Bij het schrijven van dit artikel is in België 70,31% van de bevolking volledig gevaccineerd. Afrikaanse landen flirtten eerder met de twee à drie procent. In D.R. Congo heeft 0,1 procent een eerste prik gehad. Zonder afbreuk te willen doen aan de ernst van onze situatie en de vele uitdagingen waar ook wij voor staan, moeten we erkennen dat ze verbleken in het licht van de problemen die dit continent het hoofd moet bieden.

Sociale bescherming was onze redding. In Afrika heeft slechts 17,4 procent van de bevolking toegang tot (minstens) één maatregel van sociale bescherming (bijvoorbeeld terugbetaling van medische kosten, of een vorm van pensioen of bevallingsverlof). Het gezondheidssysteem is er ontoereikend. En niet alleen het coronavirus teistert het (sociale) leven. Ook ebola dook weer op, naast malaria en andere bedreigingen die er al langer rondwaren.

Einde maart 2020 werden in Afrika de eerste maatregelen genomen om Covid-19 te bestrijden. Land na land besliste markten, winkels en scholen te sluiten, er werd een avondklok ingesteld en burgers werd verzocht thuis te blijven, zo veel mogelijk hun handen te wassen en afstand te houden.

* World Social Protection Report 2020-2022; International Labour Organisation.

Van Kinshasa tot Dakar over Cotonou, overal moest je vaststellen dat quarantainemaatregelen moeilijk af te dwingen zijn, soms zelfs onmogelijk. De overgrote meerderheid van de bevolking heeft geen vaste job en trekt zelf zijn plan om aan een inkomen te geraken. Voor hen geen loon en al helemaal geen uitkering wanneer ze niet kunnen werken. Geen voedsel, geen medische zorgen, niets. Thuis blijven is gewoon geen optie. "Als jullie maatregelen nemen die de bevolking uithongeren, zijn ze gedoemd genegeerd te worden en zullen we nooit enig resultaat boeken." Patrice Talon, president van Benin, 29 maart 2020. Hij weigerde de bevolking te verplichten thuis te blijven, omdat zij zich onmogelijk aan deze maatregel zouden kunnen houden. Ondanks de heersende pandemie slaagden de organisaties waarmee WSM samenwerkt erin om het merendeel van hun geplande activiteiten te realiseren. Soms door de focus te verleggen van de thema's waarrond ze gebruikelijk sensibiliseren (waardig werk en sociale bescherming) naar Covid-19, de risico's en aangewezen beschermingsmaatregelen. Soms door voorziene investeringen te besteden aan de productie van affiches, de aankoop van beschermingsmateriaal of de verdeling van voedselpakketten,

alcoholgel en zeep onder hun leden. Enkele voorbeelden.

In Benin maakten leerlingen snit en naad herbruikbare mondklappers om ruim te verdelen. In D.R. Congo trok ouderenorganisatie WAVE op pad met voedselpakketten. In Rwanda onderhandelde ouderenorganisatie ARR met de banken over de uitbetaling van pensioenen, ondanks de verplichte sluiting van de kantoren. Mutualiteiten promootten de preventiemaatregelen. Zo vertaalde UTM in Mali de maatregelen naar verschillende lokale talen en gebruikten ze pictogrammen die iedereen kan begrijpen en toepassen. GRAIM in Senegal organiseerde samen met een bekende artiest radio-uitzendingen op een lokale jongerenradio. Ze maakten het thema bespreekbaar voor een publiek dat anders moeilijk bereikbaar is.

De coronacrisis bevestigt nog maar eens de meerwaarde van het werk van geëngageerde sociale bewegingen. Tegelijk maakt ze duidelijk hoe levensbelangrijk sociale bescherming is. De organisaties in ons netwerk engageren zich in het nieuwe programma dat werd voorbereid in 2020 en werd ingediend bij de subsidiërende overheid meer dan ooit om werk te maken van toegankelijke sociale bescherming.

AFRIKA IN CIJFERS

In 2020 werkte WSM samen met **47** organisaties in **11** Afrikaanse landen. In West-Afrika was dat in Mauritanië, Mali, Niger, Senegal, Guinea, Burkina Faso, Togo en Benin. In Centraal-Afrika D.R. Congo, Rwanda en Burundi. Van alle WSM middelen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika, ging **65 procent** naar Afrika. Samen bereikten de organisaties **6,23 miljoen** mensen. In totaal ging **184.000 euro** naar covid-gerelateerde activiteiten.

Covid-19 mocht onze activiteiten in Azië dan wel dwarsbomen, toch zette de ziekte ook heel wat in beweging in het continent waar de pandemie van de eeuw ontstond. Moedig gingen de organisaties in het WSM-netwerk aan de slag om de meest kwetsbaren in de samenleving te behoeden voor nog meer armoede en ongelijkheid.

AZIË

“

‘De nationale begroting voor zorg zou ten minste vijf procent van het BBP moeten bedragen. Dat eisen wij van onze overheid.’

Robert Mendoza, nationaal voorzitter van AHW, Filipijnen

Al snel bleek hoe ontoereikend de systemen voor gezondheidszorg en sociale bescherming zijn in Pacifisch Azië. Minder dan de helft van de bevolking (44,1 procent)* heeft er toegang tot (minstens) één maatregel van sociale bescherming.

Gezondheidswerkers in de Filipijnen, kledingarbeidsters in Indonesië, Nepalese migranten in Qatar of huishoudpersoneel in India: de crisis maakte hen extra kwetsbaar. Hun situatie verergerde naarmate de periodes van lockdown elkaar opvolgden.

Uitzonderlijke situaties vragen uitzonderlijke maatregelen. De organisaties in het WSM-netwerk gingen onmiddellijk aan de slag. Met WSM kwamen ze overeen dat een deel van de middelen kon worden omgezet in Covid-19-gerelateerde activiteiten.

VAN VOEDSELHULP TOT BELANGENBEHARTIGING

In **Bangladesh** verdeelde gezondheidsorganisatie GK voedselpakketten en mondmaskers. In de eigen labo's ontwikkelde de organisatie een Covid-19-test. De kledingvakbond NGWF deelde voedsel, zeep en maskers uit aan werkloze kledingarbeiders.

De **Indiase** organisaties in het WSM-netwerk vroegen in een open brief aan premier Modi aandacht voor werknemers in de informele economie. Toen de banken in **Zuid-India** sloten, zorgde de organisatie AREDS ervoor dat de oudere bevolking toch een uitkering kon ontvangen. In beschermende kledij, bezochten ze de mensen thuis. Naast het verstrekken van voedselpakketten vestigde de beweging voor huishoudpersoneel NDWM met verschillende media-acties de aandacht op de benarde situatie van duizenden huishoudhulpen.

Op de **Filipijnen** diende de vakbond voor zorgpersoneel Alliance of Health Workers (AHW) een klacht in bij de Filipijnse regering: “Gezondheidspersoneel in openbare ziekenhuizen kan onvoldoende op beschermingsmateriaal rekenen. Dokters en verpleegkundigen zijn afhankelijk van liefdadigheid om zich tijdens het werk te beschermen.” verklaarde Robert Mendoza, nationaal

voorzitter van de AHW. “Wij herhalen onze eis om de begroting voor het openbare gezondheidszorgstelsel te verhogen tot ten minste vijf procent van het BBP, zoals dat ook wordt aanbevolen door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Alleen zo zal de gezondheidszorg toegankelijk worden voor de bevolking en kan Covid-19 afgeremd worden.”

In **Nepal** boden de vakbonden NTUC en GEFONT voedselhulp aan hun leden in nood. Ze gaven advies aan zoveel mogelijk mensen. Daarnaast onderhandelde ze steunmaatregelen voor tijdelijk werklozen met de regering.

In **Indonesië** onderhandelde KSBSI met werkgevers over de invoering van gezondheids- en veiligheidsmaatregelen in bedrijven en fabrieken. KSBSI hielp haar leden ook bij het verzamelen van gegevens over ontslagen werknemers, zodat zij konden worden geregistreerd voor compensatie.

AZIË IN CIJFERS

In 2020 werkte WSM samen met **20** organisaties in **zes** landen in Azië: Bangladesh, Cambodja, Filipijnen, India, Indonesië, Nepal. Van alle WSM middelen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika, ging **19 procent** naar Azië. Samen bereikten deze organisaties meer dan **vijf miljoen** personen. In totaal ging **59.440 euro** naar covid-gerelateerde activiteiten.

* World Social Protection Report 2020-2022; International Labour Organisation.

'Ook in tijden van chaos kan je positieve resultaten boeken.'

Julio Jimenez, vakbond CGTG, Guatemala.

Zoveel mogelijk mensen zonder kleerscheuren door de crisis heen loodsen en extreme armoede voorkomen: het werden topprioriteiten voor de Latijns-Amerikaanse organisaties in ons netwerk.

Ze verdeelden beschermingsmateriaal en organiseerden preventiecampagnes. Wie zonder loon viel en niet aangesloten was bij de sociale zekerheidskas, kon bij hen terecht om aanspraak te maken op een uitkering. En wie in de problemen kwam met de werkgever, kon rekenen op juridisch advies en bijstand. Een overzicht.

INFORMATIE EN ZORG

Preventiecampagnes van overheden bereiken lang niet iedereen. Vooral bij kwetsbare en geïsoleerde groepen sijpelt info vaak moeilijk door. In de **Dominicaanse Republiek** organiseerden de organisaties MOSCTHA en FEI daarom campagnes, specifiek gericht aan Haïtiaanse migranten.

MOSCTHA en FEI stelden een team van dokters, verpleegkundigen, biowetenschappers en psychologen samen om basiszorgen te verlenen aan Haïtianen zonder papieren. Ze verdeelden alcoholgel, zeep, mondmaskers en wegwerphandschoenen. Daarnaast trachtten ze zo veel mogelijk Haïtianen aan een rechtmatig statuut en papieren te helpen.

In **Guatemala-City** schoot MOJOCA straatjongeren te hulp. Hun leven werd door het coronavirus zo mogelijk nog grimmiger. Ze werden opgejaagd door de politie en raakten ondervoed omdat eten op veel minder plaatsen werd verkocht. MOJOCA verdeelde voedsel en mondmaskers en moedigde jongeren aan om 's nachts onderdak te zoeken in hotels of kerken, een resultaat van onderhandelingen tussen MOJOCA, de kardinaal, de overheid en plaatselijke hoteleigenaars.

RESPECT VOOR ARBEIDSRECHTEN

In groep samenkomen en problemen bespreken werd in 2020 zowat overal onmogelijk. In **Bolivia** lanceerde vrouwenorganisatie Gregoria Apaza een media-campagne om werknemers bewust te maken van hun rechten. Naarmate de pandemie vorderde, doken meer en meer problemen op, in verschillende sectoren. Onrechtmatig ontslag, arbeid zonder bescherming, verplicht onbetaald verlof... het zijn maar enkele voorbeelden van de zaken die fout liepen. Via een digitaal platform konden arbeiders problemen melden en vervolgens rekenen op begeleiding om een schadevergoeding op te eisen. Verder voerde Gregoria Apaza campagne tegen huishoudelijk geweld, want helaas steeg het aantal slachtoffers tijdens de lange quarantaineperiodes.

Als alternatief voor een manifestatie op straat, verspreidde vakbond CASC in de **Dominicaanse Republiek** video's en getuigenissen over arbeidsrechtenschendingen. Zo bracht de vakbond de problematiek onder de aandacht.

In Latijns-Amerika en Caraïben kan slechts 56,3 procent van de bevolking rekenen op een vorm van sociale bescherming*. Bij gebrek aan een globaal sociaal beschermingssysteem is overheidssteun er alleen voor wie via het werk

bijdraagt aan de sociale zekerheidskas. Helaas draagt het overgrote deel van de werknemers niet bij. In de **Dominicaanse Republiek** zorgde mutualiteit AMUSSOL ervoor dat informele werkers toch overheidssteun konden ontvangen. In **Guatemala** stond vakbond CGTG de informele arbeiders daarin bij.

IN OVERLEG MET OVERHEDEN EN BEDRIJVEN

De dialoog met overheden en bedrijven bleek in 2020 meer dan ooit belangrijk. Op vele plaatsen kwamen verworven arbeidsrechten in het gedrang en was het belangrijk om ze te verdedigen.

Toen werkgevers in **Guatemala** de vrijheid eisten om contracten op te schorten zonder bezoldiging, reageerde vakbond CGTG meteen. Toen in de **Dominicaanse Republiek** het debat rond de financiering van de coronacrisis gevoerd werd, klonk de stem van CASC luid. Enkele parlementsleden wilden het geld voor coronasteun bij de pensioenen halen, ten koste van de gewone werknemers. En dat terwijl het pensioensysteem in de Dominicaanse al één van de meest ongelijke ter wereld is. In **Peru** pleitte het netwerk GRESP voor de verdere ontwikkeling van het nieuwe systeem voor universele gezondheid, voor minimumlonen en een gezondheidsstelsel voor ouderen.

* World Social Protection Report 2020-2022; International Labour Organisation.

LATIJS-AMERIKA IN CIJFERS

In 2020 werkte WSM samen met **18** sociale organisaties in **vijf** Latijns-Amerikaanse landen: Bolivia, Dominicaanse Republiek, Guatemala, Haïti en Peru. Van alle WSM-middelen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika, ging **15 procent** naar Latijns-Amerika. Samen slaagden deze organisaties erin om **322.036** personen te bereiken met hun werk. In 2020 ging **48.705 euro** naar covid-preventie, -advies en -bijstand.

Ook in Latijns-Amerika hield het coronavirus lelijk huis. Medisch personeel kon zich onvoldoende beschermen. Ziekenhuizen hadden bedden te kort. Toeristen bleven weg. Fabrieken sloten de deuren. Een meerderheid van de bevolking zag het inkomen van de ene op de andere dag wegvallen, zonder dat daar een alternatief voor in de plaats kwam ... In deze chaos maakten de sociale bewegingen in het WSM-netwerk het verschil. Met virtuele acties, preventiecampagnes, digitale dienstverlening, online opleidingen, juridische bijstand én politieke dialoog boekten ze resultaat.

LATIJS-AMERIKA

WSM EN INTEGRITEIT

Omdat we werken met middelen die ons toevertrouwd worden door overheden en het brede publiek, vinden wij transparantie en verantwoording niet meer dan normaal. Daar handelen we dan ook naar. Dat doen we onder andere via dit jaarverslag.

Bovendien engageren we ons om de integriteit van ieder persoon in ons netwerk bij de uitvoering van onze activiteiten te verzekeren. Daarom tekenden we het Belgische integriteitscharter. WSM bewijst dat dat geen dode letter is en komt al tegemoet aan heel wat van de verwachtingen binnen dit charter. We hanteren een doordacht risicobeheer, stelden een ethische code op, duiden vertrouwenspersonen aan in België en de continenten.

Het is onze uitdrukkelijke wens om schendingen tegen de integriteit te voorkomen en te detecteren. We garanderen dat we snel optreden wanneer dat nodig zou zijn. Eenieder met wie we in contact komen kan met zorgen, vragen of klachten terecht bij verschillende meldpunten. We beloven deze met de nodige discretie en omzichtigheid te behandelen.

www.wsm.be

18/11/2020 – actie #PayYourWorkers – Nieuwstraat, Brussel

VIRTUEEL REISVERSLAG

NIET OM OVER NAAR HUIS TE SCHRIJVEN

Miljoenen arbeidsmigranten reizen de wereld rond om te werken. Hun lonen sturen ze op naar huis. Over hun werk blijven ze stil. In dit reisverslag lees je over Nepalese arbeidsmigranten in Qatar. Ze werken er aan voetbalstadions, hotels en wegeninfrastructuur, voor het WK-voetbal van 2022.

QATAR '22: TEGEN WELKE PRIJS?

We kennen Qatar als olieland, als woestijngebied en als noodzakelijke brandstofstop voor het vliegtuig, op weg naar Azië. Het emiraat bruist van de ambitie om zichzelf ook als voetballand op de wereldkaart te zetten. Al tien jaar lang stelt Qatar alles in het werk om het wereldkampioenschap van 2022 voor te bereiden. Maar de menselijke prijs die daarvoor betaald werd is hoog. 6.500 doden later, blijft de keuze voor Qatar als gastland van het WK-voetbal een smet werpen op wat een fantastisch feest hoort te zijn. Toch is dit verslag niet eenzijdig negatief. Er is vooruitgang merkbaar.

TEKST: Jennifer Van Driessche | FOTO'S: WSM, ACV, Shutterstock, Sebastian Castelier, Chris worldwide, Kirill Nieezhmakov

De kracht van verandering komt vooral van sociale bewegingen die zich het lot van vele duizenden aantrekken.

Binnen anderhalf jaar is het zover: voor het eerst in de voetbalgeschiedenis zal de FIFA-wereldbeker in het Midden-Oosten doorgaan. In Doha, de stad van uit het zand oprijzende wolkenkrabbers, lijkt alles mogelijk. Al tien jaar lang - sinds Qatar het bod won om de Wereldbeker te organiseren - bouwen twee miljoen migrantenarbeiders aan negen nieuwe stadions, een nieuwe luchthaven, wegen, infrastructuur voor openbaar vervoer, hotels en zelfs een nieuwe stad. 6.500 arbeiders lieten daarbij het leven. Maar Qatar beloofde verbetering en dankzij wereldwijde mobilisatie werd er al vooruitgang geboekt.

Met Pierre Cuppens, algemeen secretaris van de Belgische vakbondscentrale Bouw Industrie en Energie (ACV BIE), en Smritee Lama, nationaal secretaris van de vakbond GEFONT in Nepal, maken we de balans op van de situatie van migrantenarbeiders én van de verwezenlijkingen van de afgelopen tien jaar. Stemmen de beloften van Qatar voor arbeidshervorming overeen met de realiteit van de arbeiders van wie het land zo afhankelijk is?

NATUURLIJK?

Smritee Lama vertelt het ons tijdens een video-overleg: midden juni 2021 kreeg ze slecht nieuws uit Qatar. Bishal, 30 jaar, was overleden. Hij werkte er op een bouwplaats en stierf een natuurlijke dood, tijdens zijn slaap. Een hartstilstand, zo bleek.

Een natuurlijke dood, echt? Het is één van de grote problemen die GEFONT vaststelt: het aantal jonge en gezonde arbeiders in Qatar die in hun slaap sterven, nam de laatste jaren enorm toe. Voor de families van de betrok-

kenen is het een dubbele klap: niet alleen zijn ze hun geliefde zoon, vader, broer plots kwijt, deze 'natuurlijke' sterfgevallen zijn niet gedekt door de verzekering. Het zijn immers geen arbeidsongevallen.

Officieel worden slechts enkele tientallen sterfgevallen gelinkt aan de bouw van stadions in Qatar. De Britse krant *The Guardian* ging kijken naar de overheidsgegevens van vijf staten waar arbeidsmigranten vandaan komen. Uit die cijfers blijkt dat meer dan 6.500 contractarbeiders uit India, Pakistan, Nepal, Bangladesh en Sri Lanka sinds 2010 het leven lieten in de Golfstaat.

69 procent van deze sterfgevallen werd beschouwd als natuurlijke dood door hart- of longfalen. Maar is dat verwonderlijk, als je zware lichamelijke arbeid moet leveren in een land waar het zelfs te warm is om gedurende 90 minuten te voetballen?

AANTREKKINGSKRACHT

Toch blijft Qatar een belangrijke aantrekkingskracht uitoefenen op jonge mannen en vrouwen uit landen als Nepal, waar de werkloosheid torenhoog is. "In ons land zoeken jaarlijks naar schatting tussen de 450.000 en 500.000 arbeidskrachten een baan. En dat terwijl we per jaar nauwelijks 100.000 extra jobs kunnen aanbieden op ons grondgebied (cijfers 2017). Dit duwt werknemers naar de mondiale arbeidsmarkt", zegt Smritee Lama.

Van Afghanistan in Azië tot Zambia in Afrika: Nepalese arbeidsmigranten zijn actief in bijna 108 landen over de hele wereld. Meer dan één miljoen van hen - een kwart van het totale aantal Nepalese werknemers in het buitenland - werkt in het Mid-

den-Oosten. Het geld dat deze zonen en dochters naar huis sturen is goed voor meer dan een kwart van het totale BNP van Nepal. Bijna evenveel als de landbouw en een beetje meer dan het toerisme. Niet vertrekken is voor hen, ondanks de gruwel van discriminatie en uitbuiting, geen optie.

STEUNGROEPEN

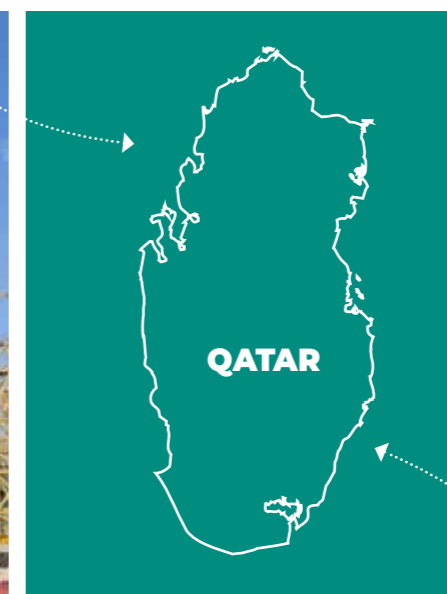
Smritee staat aan het hoofd van het steunprogramma voor migrantenarbeiders: "Omdat zoveel arbeidsmigranten vanuit ons land elders in de wereld terecht komen, besloten wij onze landgenoten te gaan ondersteunen. We begonnen in 1994 met het verenigen van Nepalese arbeiders in Korea. Vandaag hebben we negen steungroepen in het buitenland, waarvan één in Qatar. Daar zijn we actief sinds 2011. We trachten er de Nepalese migranten samen te brengen, maar dat moet in het geheim, omdat in Qatar geen vakbondsrechten gelden."

"In 2017 verlieten gemiddeld meer dan 1.000 arbeiders per dag ons land. Met de komst van de Covid-19-pandemie daalde dat aantal. Het verbod op vliegtuigreizen verhinderde ook dat werknemers naar huis konden terugkeren. Gelukkig konden wij helpen. Vandaag stellen we via de wettelijke registratieprocedures vast dat Nepalezen nog steeds willen migreren voor werk, zelfs al doen wij ons uiterste best om de levens- en arbeidsomstandigheden hier in Nepal te verbeteren."

IN DE BOEIEN

Het Kafala-systeem vormt de kern van de schending van migrantenrechten in Qatar. Het systeem schrijft voor dat iedere buitenlandse arbeider een werkgever als sponsor

>> Smritee Lama, GEFONT, Nepal

>> Pierre Cuppens, ACV BIE, België

nodig heeft om in Qatar te kunnen werken. Het bindt werknemers aan hun werkgever en zorgt ervoor dat zij niet zonder hun toestemming van baan kunnen veranderen of het land kunnen verlaten.

De voorbije tien jaar voerden vakbonden en ngo's campagne tegen deze vreselijke vorm van uitbuiting. Ze eisten waardige arbeid voor arbeidsmigranten in de Golfstaten. Dankzij internationale druk werd een aantal resultaten geboekt.

In 2017 ondertekende Qatar een overeenkomst met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) waarin het land verklaarde de arbeidswetgeving in overeenstemming te zullen brengen met de internationale normen. De IAO werkt sindsdien samen met de Qatarese overheid aan een breed hervormingsproces. Er wordt gewerkt aan vijf specifieke domeinen: de hervorming van het Kafala-systeem, de toegang tot rechtspraak, de vrijheid van meningsuiting voor mannen én voor vrouwen, veiligheid en gezondheid én eerlijke verloning en aanwerving. Het proces leidde tot een historische stap voor de Golfstaat: in 2020 voerde Qatar het minimumloon in.

NIET VERWAARLOOSBAAR

De regeringsbesluiten zijn een stap in de goede richting. Toch zijn ze niet genoeg om echt waardig werk te garanderen. Verschillende van de (tijdens de afgelopen jaren goedgekeurde) hervormingen werden niet adequaat uitgevoerd. Duizenden werknemers zijn vandaag nog steeds overgeleverd aan de genade van gewetenloze werkgevers. De inbeslagname van paspoorten blijkt nog steeds een wijdverbreide praktijk, die

vooral de 173.000 huisarbeiders in Qatar treft. Werknemers zonder paspoort kunnen het land niet verlaten of van baan veranderen, hoewel zij dat sinds 2020, dankzij de hervorming van het sponsorsysteem, wél mogen zonder toestemming van hun werkgever.

Dwangarbeid, beperking van de bewegingsvrijheid, discriminatie, extreme arbeids- en levensomstandigheden en het verbod om lid te worden van een vakbond of een vakbond op te richten blijven een realiteit. "Maar," zegt Smritee Lama, "al zijn ze onvoldoende, toch zijn de vorderingen op wetgevend gebied niet verwaarloosbaar. Zij zijn het bewijs dat solidariteit een verschil maakt. Dit geeft ons de energie om door te gaan. Laten we nu hopen dat andere landen in het Midden-Oosten het voorbeeld van Qatar zullen volgen."

Pierre Cuppens nam in oktober 2013 deel aan een onderzoeksmissie van de IAO in Qatar, toen al om de alarmerende arbeidsomstandigheden op sommige bouwplaatsen aan de kaak te stellen. Ook hij is overtuigd: "In een situatie als deze redden zelfs kleine veranderingen levens. Het is essentieel om gemobiliseerd te blijven."

WEGBLIJVEN LOST NIETS OP

De organisaties in thuislanden als India en Nepal waarmee WSM en ACV samenwerken, delen de mening dat een boycot van Qatar niets oplost. Het is beter om met al onze kracht te werken aan waardig werk in de Golfstaat.

"ACV BIE wil druk uitoefenen op de Koninklijke Belgische Voetbalbond, op FIFA én de Qatarese autoriteiten,

zodat zij maatregelen zouden nemen. De levens- en arbeidsomstandigheden van migrantenarbeiders in Qatar moeten verbeteren." verklaart Patrick Vandenberghe, voorzitter van ACV BIE. "En we willen dat nieuwe regels ook na de wereldbeker voetbal blijven gelden."

Op 7 juni besprak ACV BIE de situatie in Qatar met Peter Bossaert, de secretaris-generaal van de Belgische Voetbalbond. Na een lange bijeenkomst werd overeengekomen om samen initiatieven te ontwikkelen. Begin september stond een nieuwe bijeenkomst op de planning. Het doel: het oprichten van een platform waarin vakbonden en ngo's zoals WSM, Amnesty International en Human Rights Watch zich verenigen voor de rechten van arbeidsmigranten in Qatar.

#MAKECHANGEHAPPEN

Laat ons niet te bescheiden zijn: de kracht van verandering komt vooral van sociale bewegingen die zich het lot van vele duizenden aantrekken. Vakbondsmensen die dag en nacht hun rechten verdedigen, hen voorbereiden voor vertrek en opvangen bij terugkeer en op gevaar voor eigen werk en leven, arbeiders organiseren in bijzonder moeilijke omstandigheden. Voor de arbeidsmigranten zijn zij de gouden generatie.

Bronnen : ACV-CSC BIE, IAO, Amnesty international

>> 6 juni '21, Estadio La Rosaleda, Malagá, Spanje. Vriendschappelijke interland tussen Noorwegen en Griekenland. Bij de opstelling voor de wedstrijd, dragen Erling Haaland (Borussia Dortmund) en zijn teamgenoten protest-shirts voor de mensenrechten van migrantenarbeiders.

FIFA EN BEDRIJVEN IN QATAR: ALLEMAAL VERANTWOORDELIJK!

Niet alleen de regering van Qatar moet verantwoordelijkheid nemen en oplossingen zoeken. In de VN-richtlijn voor Bedrijfsleven en Mensenrechten staat duidelijk dat bedrijven mensenrechten moeten eerbiedigen, mét inbegrip van de rechten van werknemers: ketenzorg dus.

Bedrijven moeten met andere woorden schendingen van mensenrechten bij hun activiteiten voorkomen, beperken én verhelpen. Ze mogen in geen geval misbruik maken van de tekortkomingen van het Qatarese systeem om werknemers uit te buiten.

Het Belgische bouwbedrijf Besix bouwde twee van de negen stadions voor de wereldbeker voetbal. Ook al wierp

Besix zich op als een model voor de mensenrechten, toch zal ACV BIE van het bedrijf fatsoenlijke arbeidsomstandigheden blijven eisen.

FIFA moet er niet alleen voor zorgen dat arbeidsrechten bij de bouw van WK-stadions worden gerespecteerd, de organisatie moet ook haar invloed aanwenden, en ervoor zorgen dat mensenrechten ook bij de ruimere WK-bouwprojecten worden gerespecteerd.

Wij volgen het op de voet.

CHOCOLADE

Juana woont in de Dominicaanse Republiek.
Ze teelt er cacaobonen.
Tim woont in België.
Hij werkt voor Barry Callebaut.
Allebei vormen ze een
belangrijke schakel in de
productieketen van onze
Belgische trots: chocolade.

TEKST / Nancy Govaerts
FOTO's / Fran Afonso, Tim De Meyst

BELGIË

TIM DE MEYST

"Ik werk nu 20 jaar voor Barry Callebaut. Ik was er al, toen de Belgische onderneming Callebaut in 1996 fuseerde met de Franse Cacao Barry en zo de grootste chocoladefabrikant ter wereld werd. Tien jaar geleden ging ik werken in de "controlekamer". Wij keuren de chocolade. Mijn zoon werd toen ook geboren. Mijn job, zijn opvoeding en de goede band met mijn familie, slorpten heel wat van mijn tijd op. Hoewel ik al enkele jaren de intentie had om me in te zetten als militant, waagde ik pas onlangs de sprong. Ik denk dat ik echt wel iets zal kunnen betekenen voor de vele nieuwe collega's die in deze groeiende onderneming hun kans wagen.

Het is hier al bij al goed werken. Dat merk ik duidelijk, nu ik vanuit mijn rol als ACV-militant collega's ontmoet uit andere bedrijven. Maar mij hoor je niet zeggen dat er geen ruimte meer is voor verbetering. Mijn nek uitsteken, dat durf ik wel. Voor mijn collega's hier, maar ook voor mensen die elders in de wereld werken, in die chocoladeketen waarvan wij een belangrijke schakel zijn. Mijn motivatie is eenvoudig: het zou gewoon fijn zijn als iedereen er wel bij zou varen. Dat moet toch kunnen?

Voorlopig leeft dat internationale bewustzijn nog niet op de werkvloer. Dat is een eerste belangrijke stap die ik samen met mijn collega's militanten kan zetten: mensen informeren over verplichte ketenzorg. Daarvoor wil ik te weten komen welke stappen ons bedrijf al zette. Ik weet dat er al best wat gebeurde rond duurzaamheid. Er zijn zonnepanelen, een waterzuiveringsstation en een containerpark voor een beter afvalbeheer. Maar hoe ver de engagementen reiken eerder in de keten, en ook verder op de afzetmarkten is mij nog niet zo duidelijk. Daarvoor kunnen jullie op mij rekenen. Binnenkort heb ik mijn eerste ondernemingsraad. Eens kijken hoe en wanneer we dat op onze agenda kunnen zetten."

CHOCOLADE

DOMINICAANSE REPUBLIEK

JUANA MARTE SORIANO

"Ik woon in de Dominicaanse Republiek. Voor velen een prachtige vakantiebestemming. Voor mij mijn thuis en mijn leven. Ik houd van de natuur en draag er graag zorg voor. Ook voor mijn drie kinderen steek ik graag dagelijks de handen in die vruchtbare en genereuze aarde. Omdat ik geen werk vond als lerares, startte ik in 2017 met het telen van cacao. Onze lokale groep van 40 vrouwen is aangesloten bij CONAMUCA (een organisatie waarmee WSM samenwerkt). Dankzij hun bemiddeling kregen we van de overheid maar liefst 700 cacaoplanten, 30 citrus- en 375 bananenbomen per halve hectare grond die wij bewerken. Bij CONAMUCA brachten ze me niet alleen de principes van biologische landbouw bij, ze leerden me ook ondernemend zijn, én ambitieus. Voorlopig brengt de cacao nog niet zo veel op. Wanneer er geoogst kan worden, spring ik tweemaal per week met zo'n 20 kilogram onbewerkte vruchten op de taximoto. Ik krijg daar ongeveer 15 dollar voor. De echte winsten zijn voor de tussenpersonen. Als ik mijn cacaobonen zelf zou kunnen drogen, dan zou de opbrengst per kilogram verdubbelen.

We zouden samen graag wat meer land kunnen bewerken. Momenteel bekijken we met CONAMUCA wat onze mogelijkheden zijn. Samen staan we sterker, ook wanneer we nood hebben aan kredieten of als we over de prijs moeten onderhandelen. Traag maar gestaag, bouw ik aan een beter leven voor mij en mijn kinderen. En weet je wat ik ook wil bewijzen: dat er een toekomst is in het bewerken van het land. Dat de cacao-productie perspectief biedt. De cacao geeft ons zekerheid. Elke boom geeft vruchten af, zonder al te veel risico op mislukking van de oogst. Het is een mooi product, gegeerd bovendien. Wie lust er niet een lekker stukje chocolade? Biologisch geteeld dan nog wel!"

UIT DE KAST

In deze rubriek snuisteren we in de kast. We gaan op zoek naar alledaagse of minder alledaagse dingen en hun herkomst.

DE BATTERIJ

Heb jij ook zo'n rommelschuifje? Voor deze rubriek trek ik het mijne open. Ik vind er bonnetjes, elastiekjes, klantenkaarten, een lippenbalsem, een kaartlezer én, ... een lege Duracell-batterij. Onderzoek toont aan dat ik niet de enige ben met zo'n gebruikte batterij in m'n schuifje. Volgens Bebat heeft een gemiddeld Belgisch gezin 134 batterijen in huis, waarvan er 31 leeg zijn. Laat ons die batterij dus maar eens uit de kast halen.

TEKST / Katrien Liebaut FOTO / Shutterstock

ONMISBAAR

Ze leveren elektriciteit aan ontzettend veel toestellen: aan smartphones, laptops, smartwatches, e-bikes, branddetectoren, afstandsbedieningen, speelgoed, ... Zelfs aan het geautomatiseerde poortje dat ik onlangs kocht om de kippen te beschermen tegen de vos. Niet weg te denken uit mijn leven dus.

KIKKERBIL

De Italiaan Luigi Galvani ontdekte rond 1780 dat een (dode) kikkerpoot bewoog als je er metalen staafjes in stak. Zijn collega Alessandro Volta vermoedde in 1798 dat het de verschillende metaalsoorten waren die met elkaar reageerden en – met de kikker als geleider – de poot deden samentrekken. Haar naam dankt mijn batterij aan de Brit Benjamin Franklin. Die deed rond 1740 onderzoek met rijen elektrisch geladen glasplaten. Hij noemde ze 'batterij', naar de militaire term voor een rij kanonnen die allemaal tegelijk worden afgevuurd.

DE SCHADUW VAN EEN ZONNEPANEEL

We kennen allemaal de technieken om fossiele energie te vervangen en zo de CO₂-uitstoot te verminderen: de zonnepanelen, de elektrische wagens ... Helaas zijn ook daarvoor zware metalen nodig. De behoefte aan zware metalen steeg hierdoor de laatste jaren enorm. En dat zal nog een tijdje zo blijven. Tegen 2029 verwacht men een vertienvoudiging van de vraag naar lithium-ion voor de batterij van elektrische wagens, ten opzichte van 2020. Waar we die zware metalen halen? Uit de natuur, net als alle andere mineralen.

DE MENSEN

Zware metalen zijn niet alleen giftig. Het werk in de mijn is vaak onmenselijk. Uitbuiting, lage lonen, onveilige mijnschachten, onvoldoende werkzekerheid en kinderarbeid horen er gewoon bij. Kinderarbeid? Een klein lichaam past beter in een nauwe mijnschacht. En als gezinnen niet rondkomen om eten te kopen, dan kunnen ze niet anders dan ook de kinderen aan het werk zetten. Dat is waar de vakbonden en mensenrechtenorganisaties waarmee WSM samenwerkt, tussenkomen. In D.R. Congo, Mali, Togo en Mauritanië dwingen zij betere en veiligere arbeidsomstandigheden af. Ze klagen de wanpraktijken van onderaannemers aan en eisen dat bedrijven alle mensen die bij de ontginning van hun producten betrokken zijn, correct behandelen. In Guatemala en Bolivia voeren ze actie bij politici, voor een beter mijnbouwbeleid. Een internationale wet die ketenzorg verplicht, zou ook voor de mijnsector het verschil kunnen maken. Zo'n wet maakt respect voor mens en milieu afdwingbaar en het niet respecteren ervan, strafbaar.

CHEMIE

Metalen die reageren. Chemie dus. De elektriciteit uit een batterij is het resultaat van de aansluiting van elektrochemische cellen, afkomstig van zware metalen zoals zink, cadmium, lithium, mangaan of zilveroxide. Elektrolyten – zouten en zuren – zorgen voor de reactie. Mijn batterij bevat een chemische cocktail die ik best niet zomaar bij het restafval gooi. Dat zware metalen zeer giftig zijn, had ik inmiddels al begrepen. In België recycleert Bebat batterijen. En met 24.000 inzamelpunten en een inzamelpercentage van 60,6 procent, overstijgen wij ruimschoots de vooropgestelde Europese doelstelling van 45 procent. Goed bezig, België!

VAN DE WERELD

Dat batterijtje in mijn schuif of toestel is een wereldproduct: kobalt, een bijproduct van koper en veel gebruikt in autobatterijen, haalt men voornamelijk in de Democratische Republiek Congo. Ook Chili, China, India, Zambia, Brazilië en de VS hebben een koperrijke bodem. Lithium, voor de gsm, vind je in vaste ertsen of in zoutmeren in Argentinië, Bolivia en Chili. Zilver, vaak gebruikt voor de batterij van een horloge, is ruim aanwezig in Mexico, Peru en Bolivia. Dit hebben deze stoffen met elkaar gemeen: het is bijzonder schadelijk voor lucht, water en bodem, om ze uit de grond te halen. Ook in Europa blijken er kobalt- en lithium-reserves aanwezig. Maar importeren is goedkoper, dus die Europese kobalt blijft voorlopig waar hij is.

EN IK?

Te weten dat WSM de krachten bundelt met anderen en alles geeft voor een wet op verplichte ketenzorg vind ik bemoedigend. Geen enkele batterij meer gebruiken, zal mij wellicht niet lukken. Maar er minder kopen, bewust kiezen voor herlaadbaar én recycleren, dat kan ik wel. Ik begin met mijn oude Duracell-batterij. Die lever ik straks in bij de supermarkt.

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

WSM-Magazine
driemaandelijks tijdschrift van WSM
juli - augustus - september 2021
P309504 - Afgiftekantoor Gent X

**RECHTEN WORDEN NIET GEGEVEN,
ZE WORDEN DOOR
HARD TE WERKEN OPGEËIST.**

LISSY,
VERTEGENWOORDIGER VAN NATIONAL DOMESTIC WORKERS UNION, INDIA
UIT 'ER IS NOG WERK' VAN LUC CORTEBEECK.